

ikke virker saa sikkert i det menneskelige Samfund som i Naturen, men at saadan Udvælgelse ikke helt kan undværes; derfor spørger han: Hvor er den rigtige Grænse mellem Civilisationens Blidhed og Naturens Brutalitet?

(Dette har sikkert især Ærinde til N u t i d e n. Mon der ikke endnu for 200 Aar siden var en Raceforbedring, fordi den ret hyppige Misvækst især gik ud over de mindst dygtige og forsynlige, jfr. *Ad. Jensens* nylige Afhandling i dette Tidsskrift om Dødeligheden under Dyrtid, og fordi de hyppige Epidemier især gik ud over de urenlige. Nu har den offentlige Hygiejne og den humane Sociallovgivning hjulpet netop de ringeste til at leve og forplante sig. — Samtidig er Arbejdsgiverne i den Forstand mindre humane, at de sorterer Arbejderne stærkere, fordi de kostbare Maskiner maa udnyttes fuldtud, og fordi Tidens Planmæssighed og Lønningsmetoder gør det mere klart, hvad Arbejderne duer til; dette har hidtil betydet en Koncentration af Arbejdsløsheden paa de svageste, men det vilde være en Tjeneste mod disse, om det i højere Grad kunde betyde Lønforskul, saa at de fik normal Chance for at udnytte den Arbejdskraft, de dog har.)

Af de mange andre Emner, Dr. Geiger belyser, skal endnu nævnes: By og Land; gifte Kvinders Arbejde; Proletariatets Bestanddele; Kastevæsen; Betydningen af Bevægelighed mellem Samfundsklasserne; Studenterbegrænsning; Motiver til Børnebegrænsning (Uafhængighed eller Familiemennesker); Befolkningsspørgsmaalets Literaturhistorie; »Organicismen«, der opfatter Individerne som Samfundets Celler; Arvegaarde; Særlinge m. m.

Jens Warming.

L. Schreiegg: DIE VERSICHERUNG ALS GEISTIGE SCHÖPFUNG DES WIRTSCHAFTSLEBENS. 90 S. B. G. Teubner, Leipzig-Berlin 1934. Pris R. M. 4,50.

Allerede Titlen paa den foreliggende lille Bog spænder Forventningerne til Indholdet, men endnu mere dog Forordet, hvor det bl. a. siges, at de hidtil foretagne Undersøgelser af Udviklingen af Erhvervslivets Institutioner enten har været rent historiske eller overvejende økonomisk-videnskabelige, men at det nu i den følgende Afhandling for første Gang skal forsøges for en bestemt Institutions Vedkommende at behandle Udviklingsproblemet psykologisk. Til nærmere Forklaring af den efter Forfatterens Mening dybtgaaende Forskel mellem de forskellige Maader, hvorpaa Udviklingsgangen kan anskues, hævdes det i lidt kunstlede, tilstræbt videnskabelig-terminologiske Udtryk, at Historien ser sit Ideal i den »nøjagtigst mulige Rekonstruktion af det virkelig skete«, og at dens Resultater altid har Karakteren af det, som kun sker een Gang. I Modsætning hertil søger Udviklings-Psykologien at fremstille det skete i dets mere almene — mere end det een Gang skete omfattende — Sammenhæng, og de historiske Data bliver for den kun Materialet, gennem hvilket man vil naa et ubetinget videnskabelig-lovbundet Maal for Erkendelsen. Ogsaa de økonomiske Videnskabsmænd tilstræber nutildags øjensynligt en »overhistorisk« Betragtningssmaade med Hensyn til Udviklingsprocesserne, men da de dog først og fremmest er og bliver økonomiske Forskere, ligger »en fuldstændig psykologisk Analyse og Syntese, en alsidig og udtømmende Erkendelse af den psykologiske Aarsagssammenhæng« udenfor deres Synskreds.

Forfatterens Mening er formentlig — jævner udtrykt — blot den, at Historikeren beskriver Udviklingen uden at bekymre sig synderligt om dens

ikke virker saa sikkert i det menneskelige Samfund som i Naturen, men at saadan Udvælgelse ikke helt kan undværes; derfor spørger han: Hvor er den rigtige Grænse mellem Civilisationens Blidhed og Naturens Brutalitet?

(Dette har sikkert især Ærinde til N u t i d e n. Mon der ikke endnu for 200 Aar siden var en Raceforbedring, fordi den ret hyppige Misvækst især gik ud over de mindst dygtige og forsynlige, jfr. *Ad. Jensens* nylige Afhandling i dette Tidsskrift om Dødeligheden under Dyrtid, og fordi de hyppige Epidemier især gik ud over de urenlige. Nu har den offentlige Hygiejne og den humane Sociallovgivning hjulpet netop de ringeste til at leve og forplante sig. — Samtidig er Arbejdsgiverne i den Forstand mindre humane, at de sorterer Arbejderne stærkere, fordi de kostbare Maskiner maa udnyttes fuldtud, og fordi Tidens Planmæssighed og Lønningsmetoder gør det mere klart, hvad Arbejderne duer til; dette har hidtil betydet en Koncentration af Arbejdsløsheden paa de svageste, men det vilde være en Tjeneste mod disse, om det i højere Grad kunde betyde Lønforskelle, saa at de fik normal Chance for at udnytte den Arbejdskraft, de dog har.)

Af de mange andre Emner, Dr. Geiger belyser, skal endnu nævnes: By og Land; gifte Kvinders Arbejde; Proletariatets Bestanddele; Kastevæsen; Betydningen af Bevægelighed mellem Samfundsklasserne; Studenterbegrænsning; Motiver til Børnebegrænsning (Uafhængighed eller Familiemennesker); Befolkningsspørgsmaalets Literaturhistorie; »Organicismen«, der opfatter Individerne som Samfundets Celler; Arvegaarde; Særlinge m. m.

Jens Warming.

L. Schreiegg: DIE VERSICHERUNG ALS GEISTIGE SCHÖPFUNG DES WIRTSCHAFTSLEBENS. 90 S. B. G. Teubner, Leipzig-Berlin 1934. Pris R. M. 4,50.

Allerede Titlen paa den foreliggende lille Bog spænder Forventningerne til Indholdet, men endnu mere dog Forordet, hvor det bl. a. siges, at de hidtil foretagne Undersøgelser af Udviklingen af Erhvervslivets Institutioner enten har været rent historiske eller overvejende økonomisk-videnskabelige, men at det nu i den følgende Afhandling for første Gang skal forsøges for en bestemt Institutions Vedkommende at behandle Udviklingsproblemet psykologisk. Til nærmere Forklaring af den efter Forfatterens Mening dybtgaaende Forskel mellem de forskellige Maader, hvorpaa Udviklingsgangen kan anskues, hævdes det i lidt kunstlede, tilstræbt videnskabelig-terminologiske Udtryk, at Historien ser sit Ideal i den »nøjagtigst mulige Rekonstruktion af det virkelig skete«, og at dens Resultater altid har Karakteren af det, som kun sker een Gang. I Modsætning hertil søger Udviklings-Psykologien at fremstille det skete i dets mere almene — mere end det een Gang skete omfattende — Sammenhæng, og de historiske Data bliver for den kun Materialet, gennem hvilket man vil naa et ubetinget videnskabelig-lovbundet Maal for Erkendelsen. Ogsaa de økonomiske Videnskabsmænd tilstræber nutildags øjensynligt en »overhistorisk« Betragtningssmaade med Hensyn til Udviklingsprocesserne, men da de dog først og fremmest er og bliver økonomiske Forskere, ligger »en fuldstændig psykologisk Analyse og Syntese, en alsidig og udtømmende Erkendelse af den psykologiske Aarsagssammenhæng« udenfor deres Synskreds.

Forfatterens Mening er formentlig — jævner udtrykt — blot den, at Historikeren beskriver Udviklingen uden at bekymre sig synderligt om dens

Aarsager, at Okonomen blandt disse sidste overvejende interesserer sig for de rent økonomiske, men at den moderne Forsker, »Udviklings-Psykologen«, desuden vil søge at faa fat paa de psykologiske Forudsætninger — hos Enkeltperson og Masse — for Opstaaen og Udvikling af den Institution, hvis Forhold undersøges.

De Indvendinger, Forfatteren gør mod Historikerens og Okonomens Behandling af et givet Stof, er hørt før, og har vel ogsaa en vis Berettigelse. Tidligere dog mere end nu. Enhver samvittighedsfuld moderne Forsker, der studerer en bestemt Institutions Udviklingsgang, vil formentlig søge samtlige Aarsager — ogsaa de psykologiske — til denne Udviklingsgang belyste, saa godt han formaar, men naturligvis kan han ifølge sin specielle Interesse, Uddannelse og Indstilling til Emnet desuagtet komme til fortrinsvis at lægge Vægten paa denne eller hin Aarsag. Forfatteren til den foreliggende Afhandling mener nu, at der hidtil er lagt for ringe Vægt paa de psykologiske Aarsager, og det vil han saa raade Bod paa — for Forsikringsinstitutionens Vedkommende.

Naar Forfatteren har valgt Forsikringen fremfor en anden økonomisk Institution som Genstand for sin Undersøgelse, er det, som han fremhæver, af den Grund, at den undersøgte Institutions Historie maa være saa alsidig belyst, at den giver tilstrækkeligt Stof til en videnskabelig-lovmæssig Problemstilling, og at den desuden i Nutidens Erhvervsliv indtager en fremtrædende Plads. Og begge Krav opfylder Forsikringen.

Forfatterens Undersøgelse falder i to Hovedafsnit. Det første — og største (58 Sider af 86) — giver en Fremstilling af Forsikringsvæsenets Historie i dens »udviklingspsykologiske Betingelsessammenhæng«, og i det andet bliver saa de allerede i første Afsnit vundne Erfaringer bragt i Forbindelse med yderligere historiske Data fra Forsikringshistorien for derigennem at naa til en systematisk Fremstilling af den fundne Sammenhæng i Udviklingen.

Man har ikke læst mange Sider af Bogen, før man faar en Anelse om, at de paa Forhaand nærede Forventninger om at møde noget helt nyt kun i beskedent Omfang vil blive honorerede, og naaet frem til Slutningen af Bogens 1ste Afsnit, den historiske Del, har man faaet Vished for, at det i hvert Fald ikke er i dette Afsnit, at det helt ny findes. Det her meddelte Stof er velkendt af alle, som er nogenlunde fortrolige med Forsikringsvæsenets Historie, uddraget som det er af talrige tidligere trykte Forsikringsværker. Forfatterens Arbejde er i dette Afsnit af overvejende kompilatorisk Art, men da Stoffets Sammenstilling er gennemført med Dygtighed, er Afsnittet dog særdeles læseværdigt. Den specielt psykologiske Betragtningssmaaade synes ikke at give større Resultater, skønt Forfatteren atter og atter taler om »udviklingspsykologiske« Synspunkter, som han anklægger paa Stoffet. Naar det saaledes f. Eks. Side 16 siges, at den i Forsikringslitteraturen tidligere ofte fremsatte Mening, at det kanoniske Renteforbud ca. 1230 var Grunden til, at Søforsikringens Forløber, Sølaanet (foenus nauticum), helt forsvandt, vel kan være fyldestgørende for Juristen, men ikke for Udviklings-Psykologen, der ved, at med et Forbud forsvinder ikke samtidig den Trang, der ligger til Grund for den forbudte Institution, saa synes dette sidste altfor ubestrideligt til at behøve en »udviklingspsykologisk« Forskning for at blive almindelig anerkendt. Forfatteren forklarer i Fortsættelse heraf, at medvirkende til Sølaanets Forsvinden var bl. a. ogsaa en stigende Benyttelse af den

beslægtede, men mere hensigtsmæssige Institution, *Commendaen*. Naar endvidere Forfatteren Side 34 skriver, at hvis man forsøger psykologisk at forklare, hvorfor det netop var for Søfare (Sørisiko), at den første rationelle Forsikring dannedes, maa man for det første henvise til Søfarens usædvanlige Intensitet, der skabte et tilsvarende intenst Behov for Risikodækning, saa er dette utvivlsomt rigtigt, men naar han endvidere anfører, at Grunden ogsaa maa søges i den relativt lette Beregning af Sørisikoen og i de værdifulde Erfaringer, man havde samlet i Sølaansperioden, saa har han sikkert kun meget betinget Ret.

Bogens andet Hovedafsnit, der er ret kort, og som har faaet Titlen: Almindelig og særlig Lovmæssighed i Forsikringsvæsenets Udvikling, rummer for saa vidt det paa Forhaand ventede nye, som det her er forsøgt — og vistnok ganske rigtigt for første Gang — at give en strengt systematisk Oversigt over alle de drivende Kræfter i Udviklingen. Forfatteren har med andre Ord indrangeret Aarsagerne til Udviklingen i Kapitler med Paragrafer, Hovedpunkter og Underpunkter o. s. v. efter de bedste tysk-videnskabelige Mønstre. Men nye psykologiske Aarsager synes ikke at være fremdragne — det er kun gamle velkendte Ting, der er blevet rubricerede. Anmelderen ser ikke, at der herved er vundet noget af afgørende Betydning for en bedre Forstaaelse af Forsikringens Opstaaen og Udvikling, men Forfatterens Interesse for Forsikringen er i hvert Fald ubestridelig og fortjener Anerkendelse.

Chr. Thorsen.

Niels Lindberg: NUTIDENS ØKONOMI OG FREMTIDENS. Betragtninger over den statskapitalistiske Udvikling. Nyt socialt Bibliotek, Martins Forlag. København 1934. (280 S.).

Niels Lindbergs Bog om Nutidens og Fremtidens Økonomi har i første Række et pædagogisk Formaal. Den henvender sig til de efterhaanden talrige Kredse, saavel indenfor Arbejderklassen som indenfor andre Samfundslag, der gør sig Forhaabninger om Samfundets Omdannelse i planøkonomisk Retning paa socialistisk Basis. Den Forestillingskreds, som har været og endnu oftest er bestemmende i disse Lag, har altfor længe bygget paa daarligt fordøjede, kommunistiske, skematiserede Idealkrav, udsprunget af den primitive Mands umiddelbare og uskoledede Reaktion imod visse økonomiske, kapitalistiske eller ikke-kapitalistiske Fænomener. I alt for høj Grad har denne Forestillingsverden afspejlet en økonomisk Samfundskritik, der i sin manglende økonomiske Indsigt ikke har evnet at skelne mellem teknisk-økonomiske Hensigtsmæssighedsforanstaltninger i det kapitalistiske Samfund og disses Udnyttelse i privatkapitalistiske Formaalets Tjeneste og derfor har sat baade Form og Indhold paa den »sorte Liste«. Det er de heraf udspringende taagede Begreber om socialistisk Planøkonomi, som Lindberg har sat sig til Opgave at rettede. Og dette er i høj Grad paakrævet. Det er ikke længere ligegyldigt, hvad Menigmand tænker sig ved Socialisme og Planøkonomi. Skal der nogensinde blive Mulighed for en socialistisk Politik i et demokratisk Samfund, maa det forudsætte, at de store interesserede Kredse har en fornuftig og underbygget Opfattelse af, hvad Socialisme overhovedet er. Fraserne kan være meget gode til Agitation, men de maa revideres, naar der skal føres Realitetspolitik. Lindberg har løst denne Opgave ved — i et letlæseligt og friskt Sprog og udfra en positiv Indstilling til den socialistiske